

VALORILE UMANE ȘI LIBERTATEA RELIGIOASĂ

Drd. Florin POP

*Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, Romania; Școala doctorală interdisciplinară. Domeniul: Teologie. Programul de doctorat: Teologie evanghelică
israel_popflorin@yahoo.com*

ABSTRACT: Human Values and Religious Liberty.

There is a list of values and once known each individual will have priorities in how to spend their time. Beyond that, human values derive from Christian concepts and are sources of behavior for each individual. These values represent a fusion of social progress, justice and spiritual maturation. In every religious culture there are human values, which are respected more or less. Finally, religious freedom includes the right of every person, every institution and every religious community to express religious truths that they follow in private life to be able to expose them publicly without any kind of coercion. There is an inseparable relationship between human or ethical values and religious freedom.

Keywords: *religious freedom today, human values, freedom of conscience.*

Introducere

În lucrarea curentă ne propunem să prezentăm succint un subiect de interes personal din cadrul teologiei publice/practice, și anume valorile umane, urmate de libertatea religioasă. Pe parcursul lucrării vom evidenția anumite aspecte terminologice pentru a defini conceptele de „valori umane”, respectiv „libertate religioasă”; pentru ca mai apoi să prezentăm sumar două valori umane, precum: demnitatea persoanei și libertatea conștiinței. În cele din urmă vom trata succint și problematica libertății religioase prin intermediul unor relatări contemporane despre libertatea religioasă, dar și prin interacționarea cu un articol public care vizează în mod special libertatea religioasă din țara noastră.

1. Terminologie

În această secțiune căutăm să acordăm definiții și explicații concise unor termeni sau expresii cu care vom interacționa pe parcursul lucrării curente. Astfel, în cele ce urmează ne vom concentra atenția pentru a defini conceptele de „valori umane” și de „libertate religioasă”.

1.1 Definirea conceptului de „valori umane”

Recunoaștem că este destul de dificil să acorzi o definiție exhaustivă conceptului de „valoare umană” deoarece această acțiune denotă și rezerve de subiectivitate sau influențe culturale și chiar religioase. Cu toate acestea, în sens larg acceptăm faptul că prin „valori umane” ne referim la acele aspecte importante sau merituoase ale ființei umane.¹ Pentru a fi mai clari în expunere, am putea spune că valorile umane reprezintă un set de principii, de virtuți sau de calități care sunt caracteristice unui individ în parte, dar și unui grup social specific sau chiar umanității per ansamblu. De altfel, valorile umane ies în evidență în fiecare individ uman și-l determină să acționeze sau să gândească într-un anumit mod. Astfel, am putea admite că aceste valori umane sunt strâns legate sau determinate de aspecte ca: etica, respectul, toleranța, bunătatea, pacea, solidaritatea, prietenia, iubirea, dreptatea, libertatea și onestitatea (lista nu este exhaustivă, ci doar orientativă).²

Plecând de la crezul că valorile umane derivă din proclamațiile de bază ale creștinismului și verbalizate mai apoi și prin *Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948*,³ Adrian Papahagi enunță câteva valori umane aparte, precum: demnitatea persoanei, dreptatea, libertatea, responsabilitatea, solidaritatea, egalitatea și binele comun.⁴ Papa Ioan Paul al II-lea⁵ recunoștea de asemenea valorile umane ca fiind puternic influențate de creștinism, motiv pentru care, în cadrul conferinței de la Roma din iunie

1 Ion Coteanu; Luiza Seche; Mircea Seche, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. a 2-a, rev., București, Univers enciclopedic Gold, 2016, p. 1302.

2 Disponibil la: <https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-valores>, accesat în 23.07.2022.

3 Adrian Papahagi, *ABC-Darul creștin-democrației*, București, Curtea Veche Publishing, 2012, p. 20.

4 A. Papahagi, *ABC-Darul creștin-democrației*, pp. 22-34.

5 Cunoscut până în 1978 sub numele de Karol Józef Wojtyła, a trăit între 1920-2005. Vezi Nicolae Mares, *Ioan Paul al II-lea: un papă sfânt*, București, Curtea Veche Publishing, 2009, pp. 30-31.

2002 rostește un mesaj intitulat „Spre o Constituție Europeană”. Printre cele enunțate în acest discurs public, liderul spiritual al catolicismului propune pentru Constituția Europeană valori umano-creștine ca: sacralitatea vieții umane, demnitatea omului, rolul familiei bazate pe căsătorie, importanța educației, libertatea conștiinței și de exprimare, libertatea credinței și a exercitării religiei, ocrotirea legală a individului și a colectivității, colaborarea societății pentru bunăstarea comună, munca ca o valoare individuală și socială și puterea politică ca un serviciu public.⁶

1.2 Definirea conceptului de „libertate religioasă”

Pentru o definiție concisă a conceptului de „libertate religioasă” vom avea în vedere în mod deosebit câteva definiții deja alocate prin intermediul unor articole populare, precum: *Dignitatis humanae*,⁷ Articolul 10 din *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* și Articolul 29 din *Constituția României*.

Astfel, potrivit declarației Conciliului Vatican II amintită anterior, libertatea religioasă prezintă refuzul oricărei constrângeri umane referitor la atitudinea omenească în raport cu divinitatea. Potrivit declarației, omul trebuie privit ca fiindă ce trăiește în societate și care trebuie să beneficieze de imunitate socială și civilă în raport cu materia religioasă. De asemenea, potrivit declarației *Dignitatis humanae*, libertatea religioasă nu sustrage omul de la îndeplinirea propriilor datorii morale față de Dumnezeu. Printre aceste datorii morale amintite în declarație regăsim: căutarea adevărului și fidelitatea față de acesta, ascultarea de imperativele conștiinței, dar și posibilitatea de a adera la adevărul revelat de Cristos și Biserica Sa în măsura în care ființa umană decide aceasta fără vreo constrângere din partea unui individ exterior, grup social sau putere publică. Pe scurt, am putea spune că declarația amintită prezintă libertatea religioasă ca un drept al persoanei umane, asta și datorită faptului că Dumnezeu așteaptă de la ființa umană un asentiment liber și un răspuns bazat doar pe o convingere personală.⁸

6 Puskás Valentin-Zoltán, *Valorile creștine consacrate în Constituția României*, p. 8. Disponibil la: <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/puskas.pdf>, accesat în 23.07.2022.

7 *Dignitatis humanae* este titlul popular al unei declarații privind libertatea religioasă din cadrul Conciliului Vatican II și a fost întocmită de către papa Paul al VI-lea și ceilalți membri ai Conciliului la data de 7 decembrie 1965. Informații preluate de pe site-ul <https://www.magisteriu.ro/dignitatis-humanae-1965/>, Accesat în data de 23.07.2022.

8 Ștefan Lupu, *Declarația privind libertatea religioasă Dignitatis humanae*, p. 1. Informații preluate de pe site-ul https://dialogteologic.ro/wp-content/uploads/2018/05/DT175_%C5%9Etefan-LUPU.pdf, accesat în data de 20 iulie 2022, ora 17:02.

Articolul 10 din *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (26.10.2012) este intitulat „Libertatea de gândire, de conștiință și de religie” și redă următoarele:

- (1) Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea individual sau colectiv, în public sau în particular, prin intermediul cultului, învățământului, practicilor și îndeplinirii riturilor.
- (2) Dreptul la obiecție pe motive de conștiință este recunoscut în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestui drept.⁹

Înțelegem astfel că în cadrul Uniunii Europene, libertatea religioasă este un drept prin care omul poate să-și schimbe religia în funcție de propriile convingeri, religie pe care o poate manifesta mai apoi atât într-un mod individual, cât și într-un mod colectiv fără a întâmpina restricții din partea celorlați indivizi sau a statului.

În *Constituția României* identificăm articolul 29 intitulat „Libertatea conștiinței”, și care în acord cu subiectul nostru redă următoarele:

- (1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.
- (2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.
- (3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.
- (4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.
- (5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.
- (6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.¹⁰

9 Articolul 10 din *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (26.10.2012), C 326/398. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE>, accesat în 23.07.2022.

10 Articolul 29 din *Constituția României*. Disponibil la: <https://www.constitutiaronaniei.ro/art-29-libertatea-constiintei/>, accesat în 23.07.2022.

În baza primului paragraf citat din articolul curent, vedem că libertatea religioasă este înțeleasă și în România ca un drept fundamental al omului care se bucură de convingeri religioase proprii și care nu poate și nici nu trebuie constrâns în vreun fel.

2. Valorile umane; prezentare sumară

În secțiunea curentă vom realiza un studiu succint asupra a câteva valori umane amintite anterior ca urmare a interacționării cu cele spuse de A. Papahagi și Papa Ioan Paul al II-lea. Precizăm că am ales să supunem studiului nostru valori umane ca: demnitatea persoanei și libertatea conștiinței deoarece acestea au în vedere într-un mod aparte relația dintre om și religie, fapt care ne interesează în acest moment al studiului nostru.

2.1 Demnitatea persoanei

Înainte totuși de a preciza la ce anume ne referim prin demnitatea persoanei sau a omului, subliniem adevărul că această valoare umană se regăsește amintită atât în preambulul *Declarației Universale a Drepturilor Omului* din 10 decembrie 1948, cât și în primul articol din *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* sau în alineatul trei al primului articol din *Constituția României*.¹¹

Conform teologiei evanghelice cu precădere, demnitatea sau sacralityatea umană au de-a face în special cu adevărul biblic că „omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu” (cf. Gen 1:26). Teologii au căutat să definească în diverse modalități însemnătatea acestui adevăr biblic, și au relatat că aceasta ar putea însemna că omul și Dumnezeu sunt într-o strânsă relație, omul având cel puțin o caracteristică prin care se redă chipul lui Dumnezeu. Astfel, unii teologi au afirmat că acea caracteristică specială a omului ar trebui să fie: capacitatea intelectuală a omului, puterea de a lua decizii morale, capacitatea de a alege de bunăvoie, puritatea morală originală a omului sau puterea de a stăpâni peste întreg pământul.¹² Pentru a oferi

11 Disponibil la: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf, accesat în 23.07.2022), Vezi și John Warwick Montgomery, *Drepturile Omului și demnitatea umană*, trad. Iulian Necea și Adrian Serecuț, Oradea, Cartea Creștină, 2003, pp. 238-245.

12 Wayne Grudem, *Teologie sistematică: introducere în doctrinele biblice*, Oradea, Făclia; Editura Universității Emanuel din Oradea, 2004, p. 469.

totuși o semnificație concisă a acestui principiu biblic subscriem la cele relatate de Wayne Grudem, și anume: „Faptul că omul este creat după chipul lui Dumnezeu poate însemna că omul este ca Dumnezeu și Îl reprezintă pe Dumnezeu.”¹³ Această doctrină are bineînțeles și câteva implicații dintre care amintim: ființa umană ca aparținătoare lui Dumnezeu, modelarea omului după chipul lui Hristos Care este revelația chipului divin, umanitatea deplină și raportarea corectă la Dumnezeu, exercitarea corespunzătoare a stăpânirii, sacralitatea vieții umane și universalitatea chipului divin în cadrul omenirii.¹⁴

Urmând parcă modelul lui M. Erickson, A. Papahagi afirmă că demnitatea umană înseamnă printre altele umanitate deplină. Omul este astfel un element unic și irepetabil, în care strălucește chipul lui Dumnezeu. În cuvintele aceluiași autor, demnitatea umană presupune libertate civică, dar și un sens superior al libertății civile, prosperității sau coeziunii sociale. Astfel, demnitatea umană trebuie susținută și poate fi garantată doar într-un stat fondat pe principii morale și etice, și-n care totodată creștinismul are un cuvânt de spus.¹⁵

2.2 Libertatea conștiinței

Asemenea valorii umane tratate anterior, și libertatea conștiinței este o valoare umană de bază, fapt dovedit prin faptul că se regăsește amintită în articole dedicate ființei umane ca: articolul nouă din *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale*,¹⁶ articolul zece din *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*¹⁷ și articolul douăzeci și nouă din *Constituția României*.¹⁸

13 W. Grudem, *Teologie sistematică*, p. 469.

14 Millard J. Erickson, *Teologie creștină*, trad. Elena Jorj, ed. Sofia Gheorghe, ed. a 2-a rev., Oradea, Cartea Creștină, 2004, pp. 451-453.

15 A. Papahagi, *ABC-Darul creștin-democrației*, p. 22. Pentru un studiu mai detaliat asupra demnității umane recomandăm spre lectură J. W. Montgomery, *Drepturile Omului și demnitatea umană*, pp. 187-217.

16 Semnată la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare de la 3 septembrie 1953. Vezi J. W. Montgomery, *Drepturile Omului și demnitatea umană*, pp. 225-230.

17 Pentru a accesa conținutul articolului vezi <https://fra.europa.eu/ro/eu-charter/article/10-libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie>, accesat în 23.07.2022.

18 Pentru a accesa conținutul articolului vezi <https://www.constitutiaromaniei.ro/art-29-libertatea-constiintei/> accesat în 23.07.2022.

Libertatea conștiinței este redată adesea prin responsabilitatea de a alege și este o dimensiune fundamentală a ființei umane, fapt pentru care neexercitarea ei (din cauza unor sisteme politice precare sau a altor motive) duce la negarea propriei umanități.¹⁹ Conform papei Ioan Paul al II-lea, libertatea conștiinței are de-a face și cu libertatea credinței și libertatea de exprimare, motiv pentru care integrarea lor în cadrul unor articole amintite ulterior garantează sau consacră inviolabilitatea exprimării și a credinței.²⁰

Pentru A. Papahagi, libertatea conștiinței este o ramură a libertății care își are temelia în cuvintele Mântuitorului din Evanghelia după Ioan 8:22. Astfel, libertatea conștiinței este descrisă în mod special ca libertate interioară, redată prin cunoașterea adevărului, prin urmarea dreptății, prin asumarea responsabilității, dar și prin depășirea igroranței sau a minciunii și a fărâdelegii. Cu alte cuvinte, libertatea despre care se vorbește este o virtute care la rândul ei cere efort asumat, luptă și perseverență.²¹

Pe scurt, am putea sublinia adevărul conform căruia conștiința este o dimensiune ontologică a ființei umane, o particularitate existențială a naturii umane, un dar de la Dumnezeu. Libertatea conștiinței, după cum bine afirmă Marius Andreescu „se constituie și se desăvârșește nu în relație cu lumea materială supusă determinismului și cauzalității naturale și implicit tuturor precarităților existențiale, ci prin raportare la universul valoric autentic ce decurge în mod firesc din relația de iubire a omului față de Dumnezeu și față de semeni.”²²

3. Libertatea religioasă

În secțiunea curentă vom reliefa câteva relatări ale unor personalități contemporane pe marginea acestui subiect de interes major, pentru ca în cele din urmă să prezentăm sumar și conținutul unui raport realizat de Ambasada SUA în România referitor libertatea religioasă din țara noastră în anul calendaristic 2021.

19 M. J. Erickson, *Teologie creștină*, p. 411.

20 Puskás Valentin-Zoltán, *Valorile creștine consacrate în Constituția României*, p. 10. Articol accesat prin intermediul site-ului <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/puskas.pdf>, accesat în 23.07.2022.

21 A. Papahagi, *ABC-Darul creștin-democrației*, p. 26.

22 Marius Andreescu, *Libertatea conștiinței. Implicații juridice și religioase*. Articol accesat prin intermediul site-ului <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/773/libertatea-con%C5%9Ftiin%C5%A3ei-implica%C5%A3ii-juridice-%C5%9Fi-religioase>, accesat în 23.07.2022.

3.1 Relatări contemporane despre libertatea religioasă

Înainte totuși de a interacționa cu operele unor autori contemporani, precizăm că prin libertate religioasă în secțiunea curentă ne referim în mod special la permisivitatea practicării publice a unor rituri ce țin de închinarea specifică creștinismului, și mai apoi la libertatea realizării unui dialog ecumenic sau a interacțiunii altor religii cu civilizația modernă.

Teologul ortodox David Bentley Hart relatând într-un mod indirect despre libertatea religioasă și despre viitorul creștinismului afirmă cu certitudine că umanitatea contemporană devine prea puțin receptivă la creștinism și la principiile Evangheliei. Astfel, autorul amintit atrage atenția asupra faptului că crezul creștin este deja înlocuit cu o devoțiune de natură magică (păgână), în timp ce umanitatea ajunge să graviteze între cunoaștere și putere, în detrimentul ancorării în legea iubirii și în rigorile unei discipline ascetice. Pentru ca grupul creștinilor universali să supraviețuiască și să rămână autentici, autorul american propune o întoarcere a bisericii creștine spre radicalitatea experienței ecleziale din primele veacuri, o întoarcere spre o credință publică cu riscul asumării unor îngrădiri sau a diminuării libertății religioase.²³

Jurnalistul catolic Jean-Pierre Denis afirmă că libertatea religioasă a fost subjugată sau pusă în umbră în ultimul timp ca urmare a evoluțiilor de ordin antropologico-politic care au condus spre începerea unui război juridic și cultural. Într-un asemenea context contemporan, marginalizarea creștinismului este văzută ca un eveniment împlinit sau chiar ca o necesitate. Autorul este de părere că în contemporaneitate creștinismul este alungat încet din cultura europeană ca urmare a reinterpretării filosofiei și al acceptării unor practici orientale cu conotații religioase, moment în care valorile morale și etice de natură creștină sunt înnăbușite.²⁴

Teologul francez Jacques Ellul relatează despre creștinism și despre libertatea religioasă afirmând că grupul creștinilor are și va avea de înfruntat întotdeauna câțiva inamici vizibili, iar în funcție de rezultatul confruntării sau de rezistența creștinismului va depinde și manifestarea liberă a acestuia în societatea contemporană. Printre puterile sau dominațiile care

23 David Bentley Hart, *Frumusețea infinitului: estetica adevărului creștin*, Iași, Polirom, 2013, pp. 31-32.

24 Jean-Pierre Denis, *De ce scandalizează creștinismul*, București, Nemira Publishing House, 2012, pp. 187-206.

intră în conflict cu creștinismul, teologul francez amintește: banul (finanțe, economii, relații, schimburi, vânzări, afaceri etc.), ierarhia socială (drepturi, autoritatea statului, clase sociale etc.), minciuna (filosofii, științe, dogme, experiențe etc.), învinuirea (acuzării, păcate, imagine publică etc.), dezbinarea (diviziuni, concurențe, exclusivism, războaie etc.) și o gamă variată de atacturi spirituale.²⁵

3.2 Raportul Ambasadei SUA despre libertatea religioasă din România în anul 2021

Articolul la care facem referire în secțiunea curentă este un raport întocmit de U.S. Mission Romania la data de 1 iulie 2022, în cadrul Ambasadei SUA din România, și are scop prezentarea succintă a ceea ce a reprezentat libertatea religioasă din România pe parcursul anului 2021.²⁶ Articolul este alcătuit dintr-o secțiune introductivă sub forma unui rezumat și mai apoi din patru secțiuni care prezintă următoarele aspecte: demografia religioasă, situația respectării de către guvern a libertății religioase (cadrul legal și practici guvernamentale), respectul societății pentru libertatea religioasă și politica sau angajamentul Guvernului SUA.

Raportul de față debutează prin afirmarea faptului că *Constituția României* recunoaște și apără ideea de libertate religioasă, admitând totodată rolul important al Bisericii Ortodoxe Române în ce privește istoria țării, dar și recunoașterea altor culte sau organizații religioase. Raportul curent prezintă deasemenea fapte care promovează libertatea religioasă, precum: aporbarea unor solicitări de înregistrare a unor asociații religioase, renunțarea la anumite restricții specifice pandemiei de COVID-19 pentru ca cei credincioși să poată participa la sărbătorile lor consacrate, semnalarea ritmului lent al retrocedării unor proprietăți confiscate în beneficiul Bisericii Greco-Catolice și a comunității evreiești, condamnarea unui fost ofițer pentru săvârșirea infracțiunii de negare a Holocaustului, aprobarea de către guvern a unei strategii naționale pentru combaterea antisemitismului, a xenofobiei, a radicalizării și a discursului care incită la ură.

25 Jacques Ellul, *Subminarea creștinismului*, Arad, Sens, 2018, pp. 248-270.

26 Articolul în cauză poate fi accesat pe site-ul <https://ro.usembassy.gov/ro/romania-raportul-international-privind-libertatea-religioasa-in-anul-2021/>, accesat în 23.07.2022.

Cu toate că libertatea religioasă a fost susținută și promovată în România anului 2021, raportul prezintă și anumite acte care au încălcat acest drept constituțional. Printre aceste încălcări ale dreptului la libertate religioasă amintim conform articolului următoarele: blocarea accesului în cimitirele aparținătoare BOR²⁷ a unor grupări religioase minoritare ca Biserica Greco-Catolică și Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea, apariția pe internet a unor materiale care promovau păreri antisemite sau vandalizarea monumentului închinat evreilor deportați la Auschwitz și Birkenau din Bistrița.

Articolul supus studiului nostru conchide prin evidențierea faptului că diplomații ambasadei au căutat să promoveze în anul 2021 toleranța religioasă. Această promovare a toleranței sau libertății religioase s-a căutat a se realiza prin intermediul unor discursuri care condamnau antisemitismul, prin evidențierea libertății religioase și cinstirii victimelor Holocaustului (acțiuni promovate pe pagina de Facebook a Ambasadei) și prin întâlnirea unor lideri religioși din cadrul BOR, ai comunităților evreiești sau a Bisericii Greco-Catolice pentru a se pune la cale noi moduri de promovare a libertății religioase și a dialogului interconfesional.²⁸

3.3. Relația dintre religie și valorile umane

Cele două elemente sunt inseparabile deoarece omul prin construcție nu poate trăi fără religie deoarece are valori care își au rădăcinile în credința creștină. Indiferent care este forma de religie pe care o are fiecare individ, aceasta are un rol contributiv în evoluția ființei umane. Principalele religii alocă o importanță fundamentală valorilor umane, eticii și filosofiei. Religia, etica și filosofia sunt interconectate. Viziunea religioasă oferă îndrumarea necesară tuturor celorlalte activități. De asemenea, conduita etică și cunoștințele filozofice ajută la dezvoltarea spiritualității. Fără etică și filosofie religia devine goală și, în același mod, fără îndrumări religioase, eforturile etice și filozofice devin lipsite de sens. Toate religiile recunosc importanța eticii ca set de valori.²⁹

27 Adică Bisericii Ortodoxe Române.

28 Informații preluate de pe site-ul <https://ro.usembassy.gov/ro/romania-raportul-international-privind-libertatea-religioasa-in-anul-2021/>, Accesat în 23.07.2022.

29 Mustapha Abudullah Kuyateh, *Value in Society an religion*, disponibil la: <https://www.grin.com/document/480695>, accesat în 23.07.2022.

Concluzii

În baza celor redată în lucrarea de față concludem prin a afirma că cunoașterea și respectarea valorilor umane, cât și a libertății religioase³⁰ poate conduce spre o îmbunătățire a nivelului de conviețuire umană, dar și de răspândire a Evangheliei pentru ca credinciosul contemporan să împlinească mandatul „Marii Trimiteri” a lui Hristos. Plecând de la cele redată am observat că diferite cadre diplomatice, mișcări religioase sau curți instituționale au luptat încă de multe veacuri pentru promovarea valorilor umane și a libertății umane, motiv pentru care această misiune ne revine și nouă, credincioșilor din secolul al XXI-lea. Respectarea valorilor umane și cunoașterea drepturilor cuvenite omului devin obligații pentru creștinul contemporan care caută să-și însușească anumite seturi de valori și să trăiască pașnic cu comunitatea în care a fost plasat de Dumnezeu pentru a fi o mărtuire a Lui în lume.

Bibliografie:

Cărți și articole de specialitate:

- COTEANU, Ion; SECHE, Luiza; SECHE, Mircea, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. a 2-a, rev., București, Univers enciclopedic Gold, 2016.
- DENIS, Jean-Pierre, *De ce scandalizează creștinismul*, trad. Eduard Florin Tudor, București, Nemira Publishing House, 2012.
- ELLUL, Jacques, *Subminarea creștinismului*, trad. Octavian Soviany, Arad, Sens, 2018.
- ERICKSON, Millard J., *Teologie creștină*, trad. Elena Jorj, ed. Sofia Gheorghe, ed. a 2-a rev., Oradea, Cartea Creștină, 2004.
- GRUDEM, Wayne, *Teologie sistematică: introducere în doctrinele biblice*, trad. Dinu Moga, ed. Paul Negruț, Oradea, Făclia; Editura Universității Emanuel din Oradea, 2004.
- HART, David Bentley, *Frumusețea infinitului: estetica adevărului creștin*, trad. Vlad (Nectarie) Dărăban, Iași, Polirom, 2013.

30 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Key aspects of the Freedom of Conscience”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Editions IAR-SIC, Les Arsc, France, 2016, pp.30-37; Idem, “Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură “Viața și Sănătate” 2011, pp. 29-36; Idem, *Om-Demnitățe-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp.201-215.

- MAREȘ, Nicolae, *Ioan Paul al II-lea: un papă sfânt*, București, Curtea Veche Publishing, 2009.
- MONTGOMERY, John Warwick, *Drepturile Omului și demnitatea umană*, trad. Iulian Necea și Adrian Serecuț, Oradea, Cartea Creștină, 2003.
- PAPAHAĞI, Adrian, *ABC-Darul creștin-democrației*, București, Curtea Veche Publishing, 2012.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Key aspects of the Freedom of Conscience", în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2016, pp.30-37.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în *Religie și libertate. Săptămâna libertății religioase, 9-16 aprilie 2011*, București, Casa de editură "Viață și Sănătate" 2011, pp. 29-36;
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitate-Libertate* Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp.201-215.

Site-uri web:

- Mustapha Abudullah Kuyateh, *Value in Society an religion*, disponibil la: <https://www.grin.com/document/480695>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf, accesat 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://fra.europa.eu/ro/eu-charter/article/10-libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://fra.europa.eu/ro/eu-charter/article/1-demnitatea-umana>
- Disponibil la: <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/773/libertatea-con%C5%9Ftiin%C5%A3ei-implica%C5%A3ii-juridice-%C5%9Fi-religioase>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-valores>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://www.constitutiaromaniei.ro/art-1-statul-roman/>, accesat în 23.07.2022.
- Disponibil la: <https://www.constitutiaromaniei.ro/art-29-libertatea-constiintei/>

- ✦ Disponibil la: <https://www.magisteriu.ro/dignitatis-humanae-1965/>, accesat în 23.07.2022.
- ✦ Disponibil la: <https://ro.usembassy.gov/ro/romania-raportul-international-privind-libertatea-religioasa-in-anul-2021/>, accesat în 23.07.2022.
- ✦ Disponibil la: https://dialogteologic.ro/wp-content/uploads/2018/05/DT175_%C5%9Etefan-LUPU.pdf, accesat în 23.07.2022.
- ✦ Disponibil la: <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/puskas.pdf>, accesat în 23.07.2022.